

Mourning for Yerushalayim in 2018: Tisha B'Av 5778

Sponsored By: Saul and Rebecca Lubetski & Jay and Noa Zwiebel

Presented By: Yeshiva University's Center for the Jewish Future

(1) עבודת ישראל (פר' מסעי)

וכבר הקדים לנו אדומ"ר ז"ל הנ"ל רמז בפסוק (איכה א:ג) "כל רודפיה השיגה בין המצרים", דהיינו כל מי שרודף להמליך את הבורא יוכל להשיג יותר דוקא בימים אלו בין המצרים. למשל כי כשהשר יושב בביתו אז אימתו מוטלת אשר לא כל איש ואיש יכול לבוא פנימה, מה שאין כן אם השר עובר בשוקים וברחובות חוץ לפלטרין שלו אז הוא קרוב לכל קוראיו ויאזין שועת כל הקוראים בשמו ... לכן הרשות נתונה לכל אדם להתקרב אל מלכו של עולם והוא עונה אליהם, עכ"ל:

(2) עין איה (ברכות לב:)

עו. ואר"א, מיום שחרב ביהמ"ק נפסקה חומה של ברזל בין ישראל ואביהם שבשמים. [...] ויש עוד ציור בחומת ברזל, שכפי המצויר לנו מחומת אבנים שנעשית בהדרגה, אבן על אבן, עד השלמת החומה, אבל חומת ברזל אם תקום תקום באיזה כח נפלא בב"א. כן נפילתם של ישראל ע"י חורבן ביהמ"ק היתה נפילה שאינה מודרגת כ"א בבת אחת, מאגרא רמא לבירא עמקתא.

(3) לקט שיחות מוסר (ח"א עמ' תמו-תמח)

... וע"כ צריך לומר, שיסוד ענין דחית התענית ליום א', אינו רק משום שמנהגי האבילות והתענית נדחים מפני השבת, אלא שכל הצער על החורבן – שהוא כמו מיתה ממש – נדחה מפני השבת, כי ביום השבת צריך שיראה בעיניו כאילו ביהמ"ק עומד בבנינו. שכן, עיקר בנין המקדש, היה, כדי שתהיה "דעת א-לקים" בארץ, וכל ישראל ידעו בידעיה מוחשית שכבוד ה' שוכן עמם בבית זה ... א"כ כל השומר שבת כדת וכדין, ומתענג בו כראוי, ומתעלה בקדושתה של שבת, הרי זכה להתענג על ד' וקנה "דעת א-לקים", וכבר שנינו: "אמר רבי אלעזר כל אדם שיש בו דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו" (ברכות לג, א). הא מבואר מפני מה נדחה תענית ט"ב כשחל בשבת, כי בעוד אשר בשאר ימות השבוע צריכים אנו לראות את "הבית בחרבנו", ולהרגיש צער החורבן עד שלא יערב לנו אכול ושתה, הרי שביום שבת קדש צריכים אנו להתעלות למצב של "הבית בבנינו" ודבר זה אפשר – כאמור – להשיג ביום השבת שהוא יום קדושה מעין עוה"ב ... הא למדת מהלכה זו, של דחית תענית ט"ב לאחר השבת, מה גדול ערכה של השבת, אשר שמירת קדושתה והתענגות בה מעלה את אדם למצב של "כאילו נבנה ביהמ"ק בימיו", עד כדי כך, שאין הוא רואה ביום זה "חרב" המחייב צער ואבלות, אלא ביהמ"ק בנוי ועומד על מכונו.

(4) פלא יועץ (אות א')

אבילות על חרבן בית המקדש הוא דבר התלוי במעשה, ובפרט בזמן בין המצרים ... אמנם לא המעשה הוא העיקר, רק צריך להיות עין במר בוכה ולב נשבר ונדכה, כאבל אם קודר יאנח בשברון מתנים על צער השמים, והכל לפי הידיעה ולפי רב האהבה ולפי זכות הנשמה. והן אמת כי דלונו מאד ואין אתנו יודע מה חסרנו ומה אבדנו ומה גרמנו בעוונותינו הרבים ומהו גלות השכינה ועד היכן מגיע צערה וצער העליונים והתחתונים, על זה ידעו כל הדוים. מכל מקום כל אדם אינו חייב אלא כשיעורו, ויציר בעצמו כאלו אמו חגורת שק, לובשת שחרים ומתעטפת שחרים, צועקת מרה קול ברמה, מנהמת כיונה ... וכזאת החי יתן אל לבו דברים הממריים את הלב, וישפך את נפשו בקול יללה, אולי יזכה ויראה נחמת ציון ובבנין בית מקדשו ותפארתו, שיבנה במהרה בימינו אמן

(5) שיחות עבודת לוי (עמ' תיד, תכג)

הקשה הש"ה הק' (מס' תענית פ' תורה אור אות קל"ד), דאיתא במס' ר"ה (יח). "ששקולה מיתתן של צדיקים כשריפת בית אלקינו", שמשמע שמיתת הצדיק שיהיה לחורבן ביהמ"ק, ואילו באיכה רבה (א:לו) איתא "מצינו שסילוקן של צדיקים קשה לפני הקב"ה יותר ... מחורבן ביהמ"ק" ... ונראה ליישב שיש שני סוגים של צדיק, יש צדיק שעוסק רק בתורה ויש צדיק שעוסק בתורה ובגמילות חסדים. הנה צדיק שעוסק רק בהרצת התורה הוא כמו ביהמ"ק ששניהם משפיעים רוחניים ... אבל צדיק שעוסק בתורה ובגמילות חסדים הוא יותר מביהמ"ק, שהרי משפיע לנו בין ברוחניות בין בגשמיות, וא"כ כשצדיק כזה מסתלק מאתנו הוא קשה יותר מחורבן בית המקדש [...] ונראה ליישב שיש שני סוגים של צדיקים, יש צדיק שאינו משפיע על אחרים בישראל, שאינו מרביץ תורה ואינו מלמד תורה לרבים, אלא שהוא עובד את הקב"ה לעצמו, אלא שאחרים רואים אותו ומשפיעים מהנהגותיו, ובהם הם מקבלים ממנו. צדיק כזה הוא כמו ביהמ"ק, שגם ביהמ"ק שאין השפעה בישראל, אלא כשאדם נכנס לבית המקדש הוא מרגיש את הקדושה ... ובה הוא מושפע מביהמ"ק. והנה על צדיק עזה אמרו חז"ל שמיתת צדיקים שקולה כמו חורבן ביהמ"ק כיון שדרך השפעתם דומים. אבל יש סוג שני של צדיק שהוא משפיע על הציבור בישראל, שהוא מלמד לתלמידים, משפיע עליהם, מדריכם בדרך ישרה, ומורה להם את הדרך אשר ילכו בה. מיתת צדיק כזה קשה יותר מחורבן ביהמ"ק, שהרי השפעתו אינה רק במה שהם משפיעים ע"י שרואים אותו, אלא שהצדיק בעצמו הולך ומשפיע להם.

(6) נפש הרב (עמ' ש"ב)

נצטווה ירמיה לכתוב שני שטרות, גם גט פשוט וגם גט מקושר, וההבדל ביניהם, שבפשוט הכל מגולה הוא לעין, ואפשר לקראו בקל, ובגט מקושר כל הכתב מכוסה היא ... וא"א לשום אדם לידע מה כתוב שמה עד שיקרע את התפירות. ובחיים, בין בחיי האדם הפרטי ובין בחיי העומה בכללותה, כשרוצים להסתכל בעתיד ולדעת מה יהיה לבסוף, יש הרבה דברים שפשוט לנו לראות מראש, וע"ז מרמז הספר הגלוי על העתידות שהם גלויים לכל. ויש הרבה ענינים שא"א לנו לידעם כלל מראש, וזהו הסמליות של הספר החתום ... ואשר ע"כ מחוייבים אנו לקיים ציווי ה' אפי' בשעה שנראים כאילו הם לגמרי כנגד השכל ... תמיד יש ספר החתום בחיים, בין בחיי הפרט, ובין בחיי הכלל, ואין האדם יכול לידע באמת מהו הדבר השכלי, ומהו הבלתי שכלי.

(7) שר'ת ממעמקים (ה:)

נשאלתי מבן יקיר זה [ממשפחת שערעשעווסקי], אם מותר לו להקדים מצות הנחת תפילין אע"פ שעדיין לא הגיע לגיל י"ג שנה, שהרי מי יודע מה ילד יום כשהצרות מתחדשים ... והגרמנים אכזרים ... שופכים את כל אפם וחמתם במיוחד על ילדי ישראל ... וא"כ מי יודע אם יזכה להגיע לגיל של י"ג שנה ולקיים מצ' גדולה זו הנחת תפילין, כי שמה נגזר עליו שיספה ב"קנידער אקציאן" שהגרמנים הארורים ימ"ש מעביינים לעתים קרובות, ולזאת עז רצונו להקדים בקיום מצ' גדולה זו כל זמן שעדיין נמצא בחיים ... כששמעתי מילד שעשועים את דבר שאלתו נזלו עיני דמעות ואמרת בלבי את דברי הקינה ... "מי יתן ראשי מים ועיני מקור דמעה ואבכה יומם ולילה" [...] וכן עשיתי הלכה למעשה שהוריתי לו שמותר לו להניח תפילין אף שעדיין קטן הוא ... באמת היא למרבה הכאב והצער, כי ביום ג' ניסן שנת תש"ד שעת שהגרמנים הארורים ימ"ש העבירו "קנידער אקציאן" נלקח גם הוא עם המוני ילדי ישראל להרוג. "על אלה אני בוכיה עיני יורדה מים" [...] ואז הפלתי תחינה ותפלה לפני אב הרחמים שוכן מרומים, שתבוא כל רעתם של הצוררים הגרמנים לפניו ... להרוג ולאבד ומכה ולחרפה, תשיב להם גמולם ה' כמעשה ידיהם, תרדוף אותם באף ותשמידם מתחת שמי ה'.

(8) כתבי הסבא מקלם (פנקס הקבלות סי' ד)

הערה נוראה* הנה מהידוע אמרו ז"ל א"מרו לפני וכו' מלכויות כדי שתמליכוני עליכם, וכאשר נתבונן על תוקף קיום המלוכה של ב"ד הוא רק כשעבדיו כולם כאיש אחד לעבודת המלך, זהו קיום המלכות, ואם ח"ו יפול פירוד בעבדי המלך ניתק קשר המלוכה ... **ואם כן אחדות העבדים הוא קיום המלכות** ... על כן חובה עלינו קודם יום הדין הבע"ל לקבל על עצמנו לעסוק בכל השנה במצות עשה ד'ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט:יח) ובזה יהיה אחדות בין עבדי ה' ית', ויעלה יפה בידינו מלכויות ... ובזה יבוא זיכרונו לפנינו לטובה. ואם ח"ו עונן בידינו של שנת הבריות, איך לא נבוש ולא נכלם להיות דובר שקרים ח"ו נגדו ית' לבקש: "מלך על כל העולם כולו בכבודך" ואנחנו לעצמנו לא הכנו עיקר קיום של מלכות שמים עלינו בתקופה, הרחמן יצילנו, ונקבל על עצמנו עסק אהבת הבריות ואחדות ... ההערה הנ"ל אל תזוז מנגד עינינו כל השנה בל"ב. ונזכה כולנו לכר"ח טובה בתוך כל ישראל אכ"ר.

*** הערה זו היתה תלויה על דלת בית הת"ת כל חודש אלול**

(9) זכרונות של החזן משה קראוס (קובץ אורייתא כ"א עמ' ש"ז)

מסיימו להתפלל תפילה זכה, קם הרב זלמנוביץ ממקומו, והתייצב על הבימה ומול הקהל העצום, ופתח את דברי ההתעוררות בצטט את הפסוק (בראשית לז:כט-ל) "וַיֵּשֶׁב רְאוּבֵן אֶל הַבּוֹר וְהָנָה אֵין יוֹסֵף בְּבוֹר וַיִּקְרַע אֶת בְּגָדָיו. וַיָּשֶׁב אֶל אָחָיו וַיֹּאמֶר הִילֵד אֵינְנוּ וְאֵנִי אֲנִי אֲנִי בָא. רבותי! ודאי זוכרים לכם ימים מקדם איך שבילל כל נדרי באה כל העיירה לבית הכנסת, מנער ועד זקן טף ונשים. אתם זוכרים בודאי את הרעש וההמולה שהילדים הקימו בביהכ"נ עד שהגבאים נאלצו לגעור בהם ולהסות אותם, לבל יפריעו לרב בדרשתו ולחזן בתפילתו. רבותי! אלפים נמצאו כאן, אך אין כאן כל רעש, היכן נעלמו הילדים? שרפו לנו אותם! איפה הם הקולות הרעש של ילדי החמד? הם נמוגו בכבשני האש ובתאי הגזים! "הילד איננו ואני אנה אני בא" רעם הרב בקולו! רעדה אחזה בכל האלפים שנכחו בתפילה, וכולם געו בבכי מר שלא היה ניתן להפסיקו, רחמנא ליצלן.

(10) קובץ התבונה (א:א, סיון תש"ז)

רבינו ז"ל ה' אומר הערה נפלאה: כשמתבונן בקורות אומתנו הקדושה בזמן החורבן, רבוי של גזירות וצרות, שבר אחר שבר, גולה אחר גולה, ומעיינים בדברי חז"ל וסיפוריהם, עומדים אנו משתוממים מהמחזה שמתגלה לנו, כל חורבן הבית עם כל האביזריהו, לא הזיזם אף זיז קל מאמונתם הקדושה ... **במדרש איכה** רואים אנו את חוזק לבם וגבורת נפשם, תקיפות בטחונם ואומץ רוחם כאילו כל הצרות והחורבן לא נגע ללבונם כלל ... טיטוס הרשע נכנס לבת קה"ק וגידר את הפרוכת בעזות מצח ... ואין זה מזיז כלום. ולא עוד אלא אדרבא מוצאים אנו שאמונתם היתה כ"כ חזקה וחושית באופן היותר גדול עד שתינוקות ... מסרו נפשו על קדושת השם [...] ואמר הוא ז"ל כי מזה מתברר יסוד גדול, כי תורת ה"הסתר פנים" אינה נופלת בכלום מתורת ה"הארת פנים". ועל יסוד זה ייסד הפייטן הקינה של "בצאתי ממצרים" ו"בצאתי מירושלים" להורות שת"ב שקול הוא כמו פסח. וכי מה למדנו "בצאתי ממצרים" המצב של הארת פנים – שכר מצוה ... הכרת שם ה' – הנהגת המעלה מן הטבע, הנהגה נסיית ... ומה חסר "בצאתי מירושלים"! ראו עונש לעוברי רצונו ... למדו עונש של למעלה מן הטבע, בלתי מושג בטבע ... וכי אין מתברר מזה שאין הצלחה אחרת אלא קרבת ה', ובהסתרתו כל השאל בלתי תכלית! וכי אין יוצא מזה שהכל משועבד לרצונו ית', ברצונו בונה וברצונו מחריב! **ומה פלא אם דוקא מכל החורבן מכל השמדות וההריגות באופן משונה למדו והתחזקו באופן חושי לא פחות מ"בצאתי ממצרים".**

(11) ספר ארץ ישראל (כז:ז-ט)

ומה עזה היתה אהבת גדולי ישראל קדמאי ובתראי לא"י, שבערה בתוכם כאש שלהבת קודש אשר מים רבים לא יבכוה ... וידוע הסיפור עם ר' יהודה הלוי בעל הכוזרי כשבא לא"י ויגש לשער ירושלים וראה חורבנה, התפלש על העפר ונשקה ובכה תמרורים. ויחבר אז את הקינה הלא תשאלו [...] ומעולם לא הזניח עם ישראל את א"י שלא יאה בה צבור ישראל ... ובמסר"נ ממש עלו העולים הראשונים לא"י ... נסעו על ספינות שייט ששטו על יד החופים, והנסיעה ארכה ע"פ רוב קרוב לשנה ... לירושלים היו נוסעים על חמרים סוסים וגמלים, במשך יום ולילה ופחד שודדים. גם רשיון לא"י לא היה קל. וסבל היושבים בה היה קשה עד מאד (ראה למשל בקדמה לפאה"ש וכו') ... עכ"ז היו שמחים בחלקם שזכו לישוב וליישב את הארץ [...] ומה היום? מה קלה הנסיעה לא"י מאמריקא אליה באוירון – 36 שעה. ובספינה, עם כל הנוחיות של מטיילים – כשבועיים. מיפו לירושלים במכונית – שעה א' ... אדוני הארץ – ממשלת ישראל, שערי א"י פתוחים לרווחה ... ומה חסר היום? אותו תשוקה העזה שיקדה בלבנות שלומי אמוני ישראל הקודמים שבחז"ל. אילו היתה הנסיעה והכניסה לא"י כ"כ קלה לפני ק' שנה, או אילו היו כל שלומי אמוני ישראל שבתקופה זו מתאווים באותה משיכה נפשית לעיר וארץ קדשינו – כי עתה היתה א"י מיושבת רובה ככולה שומרי תורה ומצוה ... והיתה לא"י צורה אחרת לגמרי: חוקי הכנסת היו מבוססים על תורת ישראל ... על כל שומרי תורה ומצ', ביחוד על כל רבננו לקבל לקח מהעליות הקדומות שעלו לא"י במסרות נפש והיו תואבים להסתופף בחצרות ה' ...

(12) אש קודש (עמ' קל"ט-ק"מ – דרשה לחנוכה, תש"ב)

הן אמת שיסורים כמו אלו שאנו סובלים עתה באות רק אחת לכמה מאות שנים ... ולמה זה נפגם איש כזה מיסורים אלו כעת יותר מכל היסורים שעברו על ישראל מאז? ולמה כשלמד בפסוק, גמרא, מדרש, ושמע מצרות ישראל מאז ועד עתה לא נפגמה אמונתו ועתה נפגמה – כי אלו האנשים שאומרים שיסורים כמו אלו עוד לא היו לישראל טועים הם, בחורבן בימה"ק, בביתר, וכו' היו כמו אלו*], ד' ירחם ויאמר די לצרתינו ויושיענו ויתכף ומיד מעתה ועד עולם

(* הלה: רק כהצרות שהיו עד שלהי דשנת תש"ב היו כבר, אבל כהצרות משונות, ומיתות רעות ומשונות, שחדשו הרשעים הרוצחים המשונים עלינו בית ישראל, משלהי תש"ב, לפי ידיעתי בדברי חז"ל ובדברי הימים אשר לישראל בכלל, לא ה' כמותם, וד' ירחם עלינו ויצילנו מידם כהרף עין. – יום ועש"ק י"ח כסליו תש"ג. המחבר.)

(13) דרשות חת"ס (ח"ג עמ' פד)

אחז"ל [תענית ל:]: כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בנחמתה, ולא אמר בלשון עתיד יזכה ויראה בנחמתה – אבל הענין דהנה החכמ' הגידו [דט"ב] אקרי מועד ואין אומרים בו תחנון, והלא יפלא למה יקרא מועד ... אבל הענין כי נתבונן איך היתה כזאת שזה קרוב לאלפים שנה שכחנו כל הטוב בעו"ה ועדיין לא נשכח ועדיין עפעפינו יזלו מים – מה שלא אירע כן לכל אומה ולשון אשר נאבדו בתוך הקהל, שכחו זכר טובתם ולא בכו בכה רב כמונו בני"י? – אבל הענין כי זהו נחמה גדולה שאין מקבלין תנחומין על החי, משא"כ מת גזירה הוא שישתכח מן הלב, לכן כל האומות שאין להן תקוה לחזור למה שנאבד מהם, לכן נשכח זכרם מפהם, אבל אנו בני"י שמקווים ומצפים ליום שעתיד הקב"ה לירד למטה בחומת אש סביבו וחסידיו יחיו ... ע"כ אין מקבלין תנחומין על החי, נמצא שזה האבל לנו לנחמה גדולה, ע"כ ט' באב הוא מועד גדול כי בו נדע ונשכיל שעתידים אנו לחזור לקדמותנו כיני נעורינו. והן הנה דברי חז"ל בדקדוק, כל המתאבל הרי הוא זוכה מיד ורואה במחמתה, כי זה הוא תנחומין במה שמתאבל